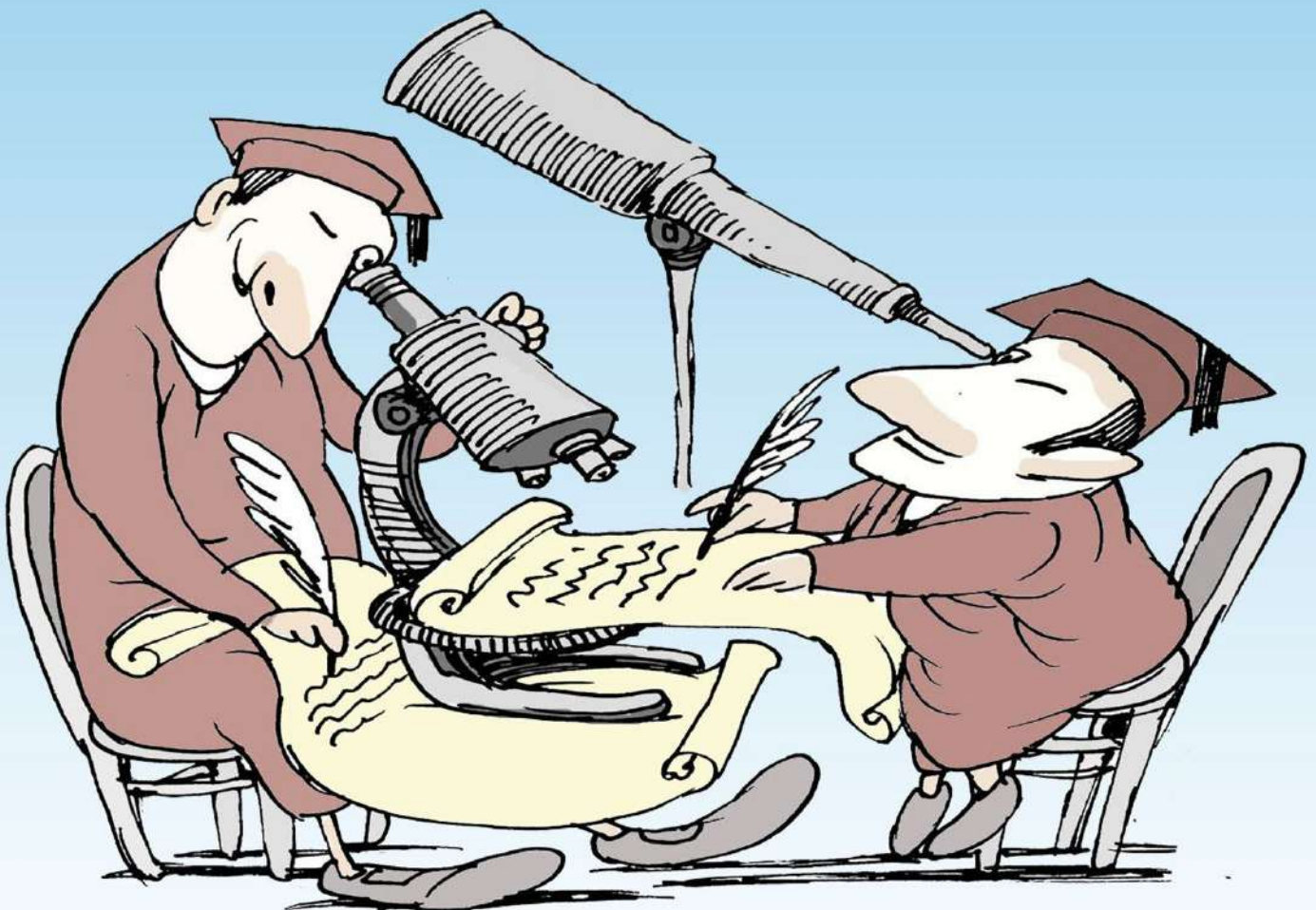

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

2022

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Методичні настанови щодо підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів спеціальності 032 Історія та археологія освітнього рівня бакалавр

Харків, 2022

УДК 378(075.8)

А38

Укладачі:

Руднік Д. Г., канд. іст. наук, старший викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Свистун Г. Є., канд. іст. наук, старший викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Квітковський В. І., канд. іст. наук, доцент кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти:

Борисова О. В., д-р іст. наук, професор, завідувачка кафедри гуманітарних та фундаментальних юридичних дисциплін ТОВ «Харківський університет»;

Фінін Г. І., д-р філос. наук, проф., завідувач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

А38

Академічна доброчесність : метод. настанови щодо підгот. до семінар. занять та самост. роботи здобувачів спец. 032 Історія та археологія освітнього ступеня бакалавр / [уклад.: Руднік Д. Г., Свистун Г. Є., Квітковський В. І.] ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2022. – 43 с.

Видання містить плани семінарських занять, список ключових термінів і понять з теми, список використаної та рекомендованої літератури, а також методичні настанови для самостійної роботи і підготовки до занять.

Видання призначене для здобувачів освітнього ступеня бакалавра та всіх, хто цікавиться проблемами академічної доброчесності у освітній і науковій діяльності.

*Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(протокол № 1 від 14.09.2022 р.).*

УДК 378(075.8)

©Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2022

ЗМІСТ

Вступ	5
Семінар 1. Вступ до курсу. Основна мета та принципи академічної доброчесності	
Семінар 2. Недоброчесна поведінка під час наукових досліджень та навчальної діяльності.....	12
Семінар 3. Академічна доброчесність та інтелектуальна власність	18
Семінар 4. Наукове та навчальне середовище закладу вищої освіти	23
Семінар 5. Академічний текст: поняття, різновиди, процес створення	27
Семінар 6. Публікаційна етика	
Частина 1. Видання та публікаційна діяльність.....	31
Частина 2. Бібліографічні посилання. Цитування	37
Перелік питань для заліку	40
Заключне слово	42

ВСТУП

Неодмінною умовою сталого розвитку освітнього та наукового середовища України сьогодні стає академічна доброчесність у всіх її проявах. Усі учасники освітнього процесу – адміністрація, викладач, здобувач освіти, роботодавець, українське суспільство, – пов'язані між собою взаємними зобов'язаннями, правами і обов'язками і їх реалізація на практиці має забезпечити підвищення якості освіти і науки України. Молоді спеціалісти мають стати провідниками у поширенні етики, моральних ідеалів, стандартів доброчесності у навчанні, вихованні та науці. А це, у свою чергу, є запорукою входження української науки до світового співтовариства, підвищення її якості, конкурентоспроможності, довіри до результатів наукової діяльності, професійних компетенцій, здобутих під час навчання та засвідчених дипломом про вищу освіту та до окремих академічних установ.

Дотримуватися принципів академічної доброчесності необхідно під час вивчення усіх без винятку освітніх компонентів, написання курсових, бакалаврських та магістерських робіт, підготовки публікацій, робіт для подання на конкурси тощо. Однак, академічна доброчесність уже виходить за рамки освіти і вимагає сьогодні комплексного підходу до ознайомлення здобувачів з її моральною, етичною та юридичною сторонами. Це і спонукало запровадження окремої дисципліни для вивчення на 1–2 курсах освітнього ступеня бакалавра, що є значним внеском у формування культури молодого спеціаліста і науковця.

Дисципліна передбачає вісім лекційних та вісім семінарських аудиторних занять і завершується заліком. Вивчення курсу передбачає комплексну роботу здобувача під час аудиторних занять та відбувається за таким алгоритмом:

- відвідування лекцій та складання конспекту. Лекційний матеріал покликаний надати основні поняття та процеси, які характеризують академічну доброчесність та допомогти здобувачам під час самостійної роботи над матеріалом;

- самостійна робота здобувача з рекомендованою літературою та підготовка письмового конспекту відповідей на питання плану. Під час вивчення літератури необхідно звернути увагу на основні терміни та поняття теми, нормативні акти, які регулюють питання академічної доброчесності. Відповідь на кожне питання обов'язково завершується списком використаної літератури та джерел. Звертаємо увагу, що здобувач має право використовувати літературу, не вказану у списку рекомендованої, але необхідною умовою є її високий академічний рівень (наукові статті в авторитетних виданнях, підручники, монографії тощо);

– усна відповідь на семінарському занятті з використанням письмового конспекту. Оцінюється повнота відповіді, вміння аргументувати свою думку, повнота відповіді на додаткові питання викладача або інших студентів, вміння виділяти головне у питаннях заняття. У разі, якщо здобувач не встигає відповісти на занятті, він може подати на перевірку свій конспект та отримати бали за семінарське заняття;

– складання заліку.

Після успішного опанування курсу здобувач повинен дотримуватися вимог академічної доброчесності, що є запорукою розвитку інтелектуального потенціалу України.

Семінар 1
ВСТУП ДО КУРСУ. ОСНОВНА МЕТА ТА ПРИНЦИПИ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
(2 год.)

План

1. Академічна доброчесність: визначення та історія поняття. Складові академічної доброчесності.
2. Фактори, які зумовлюють прояв академічної недоброчесності під час освітньої та наукової діяльності.
3. Відповідальність за порушення академічної доброчесності: юридична та академічна.
4. Кодекси честі науково-педагогічного працівника та здобувача освіти.

***Ключові терміни і поняття:** академічна доброчесність, чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага, плагіат, самоплагіат, академічна відповідальність, списування, фабрикація, фальсифікація, кодекс честі.*

Рекомендована література та джерела

1. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2020. Вип. 8: Як підтримати чесність дистанційного навчання? 3 с.
2. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2020. Вип. 9: Як поліпшити (не)дистанційне викладання? 3 с.
3. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2020. Вип. 5: Студентський плагіат, частина 1. Хто винен? 2 с.
4. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2020. Вип. 6: Студентський плагіат, частина 2. Що робити? 3 с.
5. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2019. Вип. 4: Скільки відсотків можна? 2 с.
6. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2019. Вип. 3: Як вижити без самоплагіату? 3 с.
7. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
8. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.

9. Бахрушин В. Академічний плагіат і самоплагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід // Освітня політика : сайт. 2018. Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplgiat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-i-svitovij-dosvid>.
10. Бижук Ю. М. Імплементация принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України // Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 7–10.
11. Боднарчук О. І. Що таке «академічний плагіат»? Які види плагіату ви знаєте? // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 10–13.
12. Брославська Г. М. Доброчесність повинна бути у всьому // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 13–16.
13. Буркало Н. І., Марініна В. М. Значення академічної доброчесності в сучасному освітньо-науковому просторі // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 17–20.
14. Губеня Л. М., Руднік Д. Г. Законодавство України та академічна доброчесність // Аграрна освіта: минуле, сучасне, майбутнє : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю Луган. нац. аграр. ун-ту, 15–16 листоп. 2021 р. Слов'янськ, 2021. С. 449–450.
15. Ілляшенко О. В. Проблеми плагіату в студентських роботах // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 30–32.
16. Кодекс академічної доброчесності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. 2017. Режим доступу: http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/kodeks_acad.pdf.
17. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упоряд.: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. 41 с.
18. Про вищу освіту : Закон України, із змінами, внесеними згідно із Законом № 2145–VIII від 05.09.2017. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
19. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України, із змінами, внесеними згідно із Законом № 1962-IX від 05.12.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

20. Про освіту : Закон України, із змінами, внесеними згідно із Законом № 1838-IX від 02.11.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
21. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2016. № 3. С. 40–48.
22. Рижко О. М. Поняття, види, класифікації плагіату // Записки Львів. нац. наук. бібліотеки України імені В. Стефаника. 2016. № 8. С. 134–150.
23. Рижко О. М. Способи вчинення плагіату // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 2. С. 31–37.
24. Романова І. В. Явище плагіату: історія та сьогодення // Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. 2012. № 3. С. 267–272.
25. Рижко О. М. Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку ХХ століття: природа явища та історія боротьби : дис. ... д-ра наук із соціальних комунікацій : 27.00.01 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 438 с.
26. Руднік Д. Г., Руднік М. Г. Використання безкоштовних сервісів перевірки на плагіат наукових та навчальних робіт // Экспертные оценки элементов учебного процесса : программа и материалы XVIII межвуз. науч.-практ. конф., 26 нояб. 2016 г., Харьков, С. 73–75.
27. Слободянюк О. Академічна доброчесність та плагіат: дискурс в американських дослідженнях // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузів. зб. наук. пр. молодих учених Дрогобицьк. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. 2020. Вип. 31, т. 4. С. 153–158.
28. Слободянюк О. М. Політика академічної доброчесності як фактор інституційного розвитку університетів (досвід США) // Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 31, т. 2. С. 131–135.
29. Твердохліб Т., Скрипник Н. Академічна доброчесність у контексті громадянського виховання здобувачів вищої та загальної середньої освіти // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 38, т. 3. С. 168–173.
30. Фундаментальні цінності академічної доброчесності / Проект SAIP. 39 с.
31. Харківська А. А. Імплементация принципів академічної доброчесності ЗВО на засадах просвітницької діяльності // Педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: теорія і практика : тези III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 12 грудня 2019 р.) / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2019. Режим доступу: <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/654>.
32. Штефан А. Причини вчення плагіату та шляхи його попередження // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 4. С. 24–30.

33. The Netherlands Code of Conduct for Scientific Practice. URL: https://www.vsnu.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/The_Netherlands_Code_of_Conduct_for_Scientific_Practice_2012.pdf
34. Undergraduate Honor System. Honor Code Manual. Virginia Polytechnic Institute and State University. URL: https://registrar.vt.edu/content/dam/registrar_vt_edu/documents/governance/2015-2016/HONOR-CODE-MANUAL-10-9-15.pdf

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Підготовку відповіді на **перше питання** варто почати з проблеми текстових запозичень в історичній ретроспективі. Розкриття потребує поняття «плагіат» та його регулювання у римському праві. Прослідкуйте зміну семантичного значення поняття плагіату до сьогодення, коли за ним закріпилося значення крадіжки тексту. Доцільним буде вивчення дискусії запозичення текстів авторів Античності у часи Середніх віків та Нового часу. У XVIII–XIX ст. відбувається підвищення рівня правової свідомості й пов'язане з ним несприйняття текстових запозичень, зокрема у творах художньої літератури. Прослідкуйте зародження та розвиток наукового осмислення явища плагіату у XX–XXI ст. та появи поняття «академічна доброчесність». Зверніть увагу на трактування поняття у законодавстві України.

Поняття академічної доброчесності на сьогоднішній день не обмежується тільки плагіатом як явищем привласнення результатів наукової або творчої діяльності. Розкриття потребують складові академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага, та яку роль вони відіграють у підвищенні суспільної довіри до результатів наукової та освітньої діяльності, зберігають та примножують авторитет освітнього середовища, поваги до молодих спеціалістів, їх інтелектуального потенціалу, який підтверджується документом про освіту відповідного ЗВО.

При висвітленні **другого питання** зверніть увагу на такі групи факторів: соціально-кризові; фактори для науковців (викладачів); фактори для здобувачів вищої освіти. *Перша група*: загальна криза суспільства, правовий нігілізм, толерування недоброчесності у всіх сферах суспільно-політичного життя, локальність української науки, проблеми законодавства (зокрема неврегульованість санкцій за порушення). *Друга група*: фрустрованість викладачів через низький рівень заробітної плати та матеріально-технічного забезпечення, формалізація результатів наукової роботи (превалювання кількісних показників над якісними), неузгодження реального та нормативного розподілу часу, відведеного на наукову та методичну роботу,

поява нових технологій, які полегшують порушення академічної доброчесності, відсутність чітких стандартів вимірювання наукової діяльності. *Третя група:* масовість вищої освіти, діджиталізація освітньо-наукового процесу, які полегшують порушення, низька мотивація до навчання («гонитва» за формальними ознаками вищої освіти – прагнення отримати тільки диплом та робота не за спеціальністю в майбутньому), низький рівень критичного мислення, неусвідомлене ставлення до конкуренції в освітньому середовищі, толерування списування та фальсифікації у студентській групі, недостатньо чіткі механізми покарання за порушення академічної доброчесності, одноманітні завдання які можуть не змінюватися протягом років, відсутність творчих завдань для здобувачів.

Третє питання варто почати вивчати з законодавчого регулювання порушення академічної доброчесності, вказати конкретні статті нормативних актів, які регулюють юридичну та академічну відповідальність. Покажіть види юридичної відповідальності: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова (позитивним буде наведення конкретних прикладів із судової практики). Академічна відповідальність наводиться окремо для здобувачів та викладачів (позитивним також буде показати конкретні приклади та механізми застосування).

Відповідь на **четверте питання** присвячене кодексу академічної доброчесності академії. Вивчіть його структуру, визначення понять, систему запобігання порушенню академічної доброчесності, норми професійної етики. Доречно буде прослідкувати, який контроль за дотриманням принципів академічної доброчесності в кодексах інших ЗВО.

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

Семінар 2
НЕДОБРОЧЕСНА ПОВЕДІНКА ПІД ЧАС НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(2 год.)

План

1. Плагіат та його класифікація.
2. Фальсифікація та фабрикація результатів наукової роботи.
3. Виконання робіт на замовлення, купівля готових навчальних завдань.
4. Обман та його різновиди у студентському середовищі.
5. Отримання неправомірної вигоди як порушення академічної доброчесності.

***Ключові терміни і поняття:** плагіат, цитування, посилання, академічна та юридична відповідальність, примарне авторство, самоплагіат, бібліографічні посилання, дослівне запозичення, компіляція, фальсифікація, фабрикація, авторитетні джерела інформації, періоджерела, наукова дискусія, наукометричні показники.*

Рекомендована література та джерела

1. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2021. Вип. 16: Якими бувають фальсифікації та фабрикації? 3 с.
2. Новіков Д. О., Поляков А. О. Юридичне розуміння фабрикації та фальсифікації як форм порушення академічної доброчесності // Зб. наук. пр. ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Серія Право. 2021. Вип. 33. С. 112–120.
3. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2019. Вип. 3: Як вижити без самоплагіату? 3 с
4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
6. Бахрушин В. Академічний плагіат і самоплагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід // Освітня політика : сайт. 2018. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplgiat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-i-svitovij-dosvid>.

7. Вербовська Р. І., Дівнич Т. Я. Академічний плагіат. Види плагіату // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 30–32.
8. Гук І. Б. Дослідження чинників порушення принципів академічної доброчесності // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 37–40.
9. Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : аналіт. зап. / М-во освіти і науки України. 2020. 8 с.
10. Коваленко Т. Плагіат: види та відповідальність // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. № 4. С. 35–40.
11. Медцовська М. О. Проблема плагіату, його види // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 87–90.
12. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання // Освітол. дискурс. 2020. № 4 (31). С. 143–162.
13. Одрехівський Р. В. Сучасний науково-освітній простір та академічна доброчесність // Зб. наук. есе учасників наук. стажування для освітян «Академічна доброчесність: виклики сучасності», 1–13 жовтня 2018 р., Варшава. С. 98–101.
14. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.
15. Про освіту : Закон України, із змінами, внесеними згідно із Законом № 1838-ІХ від 02.11.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
16. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності / Нац. агентство із забезпечення якості вищої освіти. 2019. 24 с.
17. Самоплагіат: забагато – це скільки? URL: <https://csdrs.ukma.edu.ua/index.php/uk/novyny/166-samoplgiat-zabagato-tse-skilki>.
18. Самопліат та самоцитування // Б-ка Поліського нац. ун-ту. URL: http://www.lib.znau.edu.ua/jirbis2/index.php?option=com_content&view=article&id=427:samoplgiat-ta-samotsituvannya&catid=2:static.
19. Сопова К. Методи виявлення у наукових публікаціях. URL: <http://sopova.com.ua/2016/08/%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0->

%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8-
%D0%B2%D0%B8%D1%8F%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD
%D1%8F-%D0%BF%D0%BB%D0%B0/.

20. Федоренко В. Л., Федоренко М. В. Категорії «плагіат», «академічний плагіат» і «самоплагіат»: спільне, відмінне і дискусійне // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ імені Е. О. Дідоренка. 2019. Вип. 3. С. 329–341.
21. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2016. № 3. С. 40–48.
22. Рижко О. М. Поняття, види, класифікації плагіату // Записки Львів. нац. наук. бібліотеки України імені В. Стефаника. 2016. № 8. С. 134–150.
23. Рижко О. М. Способи вчинення плагіату // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 2. С. 31–37.
24. Рижко О. М. Особливості сприйняття плагіату в середовищі студентської молоді // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 2016. IV(15). С. 27–30.
25. Ульянова Г. О. Плагіат у роботах школярів та студентів: актуальна проблема сьогодення // Актуал. пробл. держави і права. 2014. Вип. 71. С. 255–261.
26. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2015. 433 с.
27. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти : Лист М-ва освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.
28. Avoiding Plagiarism, Self-plagiarism, and Other Questionable Writing Practices: A Guide to Ethical Writing. URL: <https://ori.hhs.gov/avoiding-plagiarism-self-plagiarism-and-other-questionable-writing-practices-guide-ethical-writing>.
29. Batechko N. et al. Implementation of the principles of Academic Integrity in the Context of European Practice // Освітол. дискурс. 2020. № 1 (28). Р. 169–181.
30. Ethical Dimensions of Renewable Energy and Sustainability Systems: 2.1 Falsification, fabrication, plagiarism. Режим доступу: <https://www.e-education.psu.edu/bioet533/node/65410>.
31. Turnitin Спектр плагіату 2.0 (Plagiarism Spectrum 2.0) / пер. з англ. С. Чуканова. Turnitin, 2020. 1 с. (Препринт. Turnitin; ©2020 Turnitin, LLC. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18291?show=full>.
32. Fishman T. «We know it when we see it» is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI). 28–30 September 2009, University of Wollongong NSW Australia, - 2010, р.1-4. Режим доступу: <https://www.bmartin.cc/pubs/09-4apcei/4apcei-Fishman.pdf>.

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Під час підготовки до **першого питання** семінару здобувачу слід повторити визначення поняття «плагіат» та зміну його значення в історії науки і техніки. Наступним етапом є вивчення підходів до класифікації видів плагіату в наукових та навчальних роботах. Слід показати відмінність у наведенні цитат, оформленні бібліографічних посилань та загалом використання першоджерел інформації під час підготовки наукової публікації (доречно навести їх різновиди, докладніше про них мова буде у подальших темах) та навчальних роботах (семінари, колоквиуми, круглі столи, реферати, самостійні та екзаменаційні роботи тощо).

Наступним етапом буде вивчення способів вчинення плагіату як привласнення результатів наукових пошуків, які ведуть до порушення авторського права (докладніше див. Рижко О. М. «Способи вчинення плагіату»; Рижко О. М. «Поняття, види, класифікації плагіату»; «Спектр плагіату 2.0»). Зверніть увагу, що перелік видів плагіату не є вичерпним і сьогодні не обмежуються дослівним запозиченням. Окремим випадком плагіату може виступати компіляція матеріалу публікації – вона, як правило, супроводжується належним списком бібліографічних посилань, але не має власних оригінальних думок. Використовуючи Лист Міністерства освіти і науки України визначте відмінності плагіату від помилок під час цитування. Вкажіть на причини, які спонукають дослідників вдаватися до плагіату (залучіть матеріал попереднього семінару).

Окремим підпунктом питання виступає проблема самоплагіату. Зверніть увагу на різні тлумачення терміну у науковій літературі, сформулюйте узагальнене поняття самоплагіату (ознайомтеся з роботами Г.О. Ульянової та О. М. Рижко). У чому полягає соціальне значення проблеми? Яку небезпеку, пов'язану із довірою до наукового співтовариства вона несе? Які практики дозволяють уникнути дублювання наукових результатів? Зверніть увагу на використання власних опублікованих раніше результатів у дисертаціях, монографіях, навчальних посібниках тощо. Наведіть приклади законодавчого регулювання цього питання. Чи може вважатися самоплагіатом публікація раніше отриманих результатів, якщо у виданні переосмислюються наукові концепції, погляди, висновки тощо?

У **другому питанні** здобувачі мають визначити поняття фабрикації та фальсифікації під час наукових досліджень та навчання. До таких проявів академічної недоброчесності можуть належати:

– ст. 42 Закону України «Про освіту»: фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

– Лист Міністерства освіти і науки України: Фабрикація – «вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях»:

А. Актуальна для України і світу проблема наукових публікацій, дисертацій, дипломних і курсових робіт студентів, яка полягає у тому, що в цих роботах нерідко наводяться дані про експерименти, емпіричні дослідження, вимірювання, розрахунки, опитування, інші види досліджень та їх апробацію, які насправді не виконувалися.

Б. Університет штату Пенсильванія розглядає фабрикацію як «побудову та/або додавання даних, спостережень чи характеристик, які ніколи не отримували при збиранні даних або при виконанні експериментів».

Офіс добросовісності досліджень Департаменту охорони здоров'я і соціального забезпечення США називає фабрикацією «штучне створення наборів даних чи результатів та їх публікацію чи надання інформації про них, як про результати справжніх досліджень».

Видавництво «Шпрингер» визначає фабрикацію як «вигадування результатів досліджень».

В. Фабрикація також може стосуватися вигаданих статистичних та інших даних, які нібито взяті з певних джерел інформації у випадках, коли такі джерела не існують або не містять відповідної інформації. У таких випадках варто відрізнити фабрикацію від помилок цитування.

Г. Фабрикацією також є використання вигаданих даних поруч зі справжніми, що іноді використовується у випадках, коли справжніх даних не вистачає для обґрунтування висновків дослідження.

Фальсифікація – «свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень».

А. Актуальна для України і світу проблема наукових публікацій, дисертацій, дипломних і курсових робіт студентів, яка полягає у тому, що автори вносять зміни до результатів досліджень або приховують окремі результати з метою позбавлення від даних, що спростовують або не підтверджують гіпотези, які вони захищають, висновки, які вони роблять, тощо.

Б. Університет штату Пенсильванія визначає фальсифікацію як зміну результатів досліджень (даних) або пропуски в них для підтвердження тверджень, гіпотез, інших даних тощо.

Фальсифікація може передбачати викривлення інформації про інструменти дослідження, матеріали чи процеси. Маніпулювання

зображеннями чи поданням даних в інший спосіб, що спотворює дані або змушує занадто багато читати між рядками, також може вважатися фальсифікацією.

Офіс доброчесності досліджень Департаменту охорони здоров'я та соціального забезпечення США називає фальсифікацією «маніпулювання матеріалами досліджень, обладнанням чи процесами, а також зміни чи пропуски даних чи результатів таким чином, що дослідження будуть неточно відображені у публікації про них».

Видавництво «Шпрингер» визначає фальсифікацію як «маніпулювання результатами досліджень для створення помилкового уявлення. Воно включає маніпулювання зображеннями, видалення «викидів» чи незручних результатів, зміну, додавання чи пропуск точок даних тощо».

В. Фальсифікація може стосуватися неповного або свідомо викривленого опису методик дослідження з метою приховування:

- виявлених авторами методичних помилок;
- використання застарілого або непридатного для відповідних досліджень обладнання;
- застосування непридатних для цілей дослідження алгоритмів та програмного забезпечення;
- інших хиб, що могли вплинути на достовірність, точність і надійність представлених результатів.

Г. Фальсифікацією також є надання неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок.

Окремим випадком фальсифікації та фабрикації, як відзначають дослідники, може виступати наведення неправдивих посилань на джерела інформації. Здобувач має навести приклади можливих порушень в оформленні списків літератури та як вони можуть спотворити результати досліджень. Особливу увагу слід звернути на можливі порушення саме під час досліджень історичного спрямування. Чому слід цитувати тільки першоджерело, недоречним є використання відкритих джерел інформації (зокрема Вікіпедія)? Які можливі випадки фабрикації та фальсифікації під час роботи з письмовими та матеріальними джерелами? Розкрийте зміст фальсифікації шляхом переписування з використанням синонімів та перестановки слів; фальсифікації шляхом множинного перекладу; імітування емпіричного дослідження тощо.

Робота над підготовкою до розгляду **третього питання** передбачає аналіз ризиків, які несе замовлення та виконання робіт на замовлення. Які вимоги до якості вищої освіти порушуються? Як це впливає на формування фахових компетенцій здобувача та підриває довіру до результатів навчання? Здобувач має вказати практики недопускання купівлі готових робіт, звернути

увагу на роль особистості наукового керівника, викладача під час роботи з аудиторією та під час складання завдань.

Під час відповіді на **четверте питання** наведіть способи недоброчесної поведінки здобувачів під час навчання. Прикладами такої поведінки можуть бути обман (подання завідомо неправдивої інформації про виконані завдання, подача однієї роботи різними студентами (наприклад, при роботі у групі), розподіл між членами групи питань семінарів та подальше їх переписування, імітація роботи з літературою – складання списків літератури без фактичного її опрацювання тощо), списування (під час складання поточного та підсумкового контролю. Особливого значення проблема набула під час дистанційного навчання, а саме – виконання завдань без відеозапису, видавання себе за іншу особу, використання сторонніх недозволених джерел інформації, інші види порушень. Здобувач має визначити негативні наслідки списування та обману під час навчання.

Підготовка конспекту відповіді на **п'яте питання** потребує наведення прикладів неправомірної вигоди під час навчальної роботи, академічної і юридичної відповідальності. Видами неправомірної вигоди можна назвати: хабар, шантаж, тиск на викладача або здобувача задля отримання позитивної оцінки тощо. Вкажіть способи запобігання негативним явищам у навчальному закладі, зокрема, наведіть органи університетського самоврядування, які покликані не допускати проявів академічно недоброчесної поведінки. Доречним буде навести конкретні статті нормативних актів, які регулюють дане питання.

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

Семінар 3

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ (2 год.)

План

1. Академічна доброчесність як «інтелектуальна чесність».
2. Академічна свобода наукового-педагогічних працівників та здобувачів у виборі напряму наукових досліджень.
3. Наукова творчість у співавторстві: можливі шляхи порушення академічної доброчесності.

Ключові терміни і поняття: авторське право, суміжні права, інтелектуальна власність, академічні свободи, співавторство, наукова та творча діяльність, запозичення, цитування, перевірка на унікальність, неправомірні запозичення, кодекс наукової етики.

Рекомендована література та джерела

1. Академічна доброчесність : інф. бюлетень / Проект SAIUP ; уклад. Євген Ніколаєв. 2021. Вип. 13: Як протидіяти неправдивому авторству? 4 с.
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
4. Бабенко В. А., Хлівецька М. О. Національна інноваційна система та захист прав інтелектуальної власності України в контексті міжнародних рейтингів // Економічний простір. 2018. № 136. С. 102–114.
5. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні // Вісн. Південного регіон. центру Нац. акад. правових наук України. 2017. № 10. С. 25–31.
6. Батан Ю. Д. Запобігання академічному плагіату та неоригінальності як складова превентивного механізму сучасного права інтелектуальної власності // Часопис цивілістики. 2017. Вип. 23. С. 83–86.
7. Гаруст Ю. В., Павленко Б. О. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців // Правові горизонти. 2017. Вип. 4 (17). С. 88–95.
8. Губеня Л. М., Руднік Д. Г. Законодавство України та академічна доброчесність // Аграрна освіта: минуле, сучасне, майбутнє : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю Луган. нац. аграр. ун-ту, 15–16 листоп. 2021 р. Слов'янськ, 2021. С. 449–450.
9. Дюкарева К. Особисті немайнові права інтелектуальної власності співавторів творів науки // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. С. 22–28.
10. Дюкарева К. Функції договору між співавторами творів науки // Вісн. Львів. ун-ту. Серія юридична. 2016. Вип. 64. С. 127–135.
11. Дюкарева К. Ю. Договір між співавторами творів науки: правова природа, поняття й ознаки // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 4(1). С. 53–59.

12. Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : аналіт. зап. / М-во освіти і науки України. 2020. 8 с.
13. Коваленко Т. Плагіат: види та відповідальність // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. № 4. С. 35–40.
14. Кодекс академічної доброчесності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. 2017. Режим доступу: http://www.hgra.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/kodeks_acad.pdf.
15. Кодекс України про адміністративні правопорушення : із змінами, внес. згідно із Законом № 1965–IX від 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
16. Кримінальний кодекс України : із змінами, внес. згідно із Законом № 1965–IX від 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 - Text>.
17. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових доілдженъ : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
18. Про авторське право і суміжні права : Закон України, із змінами, внес. згідно із Законом № 1965–IX від 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.
19. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України, із змінами, внес. згідно із Законом № 1962–IX від 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
20. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності / Нац. агентство із забезпечення якості вищої освіти. 2019. 24 с.
21. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) : лист М-ва освіти і науки України від 15.08.2018 р., № 1/11–8681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18#Text>.
22. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.
23. Ромах О. В. Особливості експертизи наукових робіт щодо виявлення академічної недоброчесності // Наук. зап. Ін-ту журналістики. 2021. С. 11–29.
24. Руднік Д. Г., Руднік М. Г. Використання безкоштовних сервісів перевірки на плагіат наукових та навчальних робіт // Экспертные оценки элементов учебного процесса : программа и материалы XVIII межвуз. науч.-практ. конф., 26 нояб. 2016 г., Харьков, С. 73–75.

25. Савицький М. В., Євсєєва Г. П., Бабенко В. А. Дотримання права інтелектуальної власності у ЗВО України як важливий чинник академічної доброчесності // Укр. журн. будівництва та архітектури. 2021. № 2. С. 138–147.
26. Старчук О. В. Плагіат та інтелектуальне піратство: загальнотеоретичні аспекти // Актуал. пробл. вітчизняної юриспруденції. 2018. № 4. С. 77–80.
27. Ступнікер Г. Л., Бабенко В. А. Інтелектуальний потенціал як ключовий чинник формування інтелектуального капіталу ЗВО України // Економічний простір. 2021. № 165. С. 91–95.
28. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2015. 433 с.
29. Ульянова Г. О. Плагіат у роботах школярів та студентів: актуальна проблема сьогодення // Актуал. проблеми держави і права. 2014. Вип. 71. С. 255–261.
30. Ульянова Г. О. Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Серія Право. 2016. Вип. 41, т. 1. С. 136–139.
31. Федорченко Ю. Академічна недоброчесність у вищій школі як системна проблема // Освітня політика : сайт. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1105-akademichna-nedobrochesnist-u-vishchij-shkoli-yak-sistemna-problema>.
32. Фіялка С. Б. Співавторство наукових статей у контексті академічної доброчесності // Current issues of mass communication. 2019. Iss. 26. С. 54–68.
33. Цивільний кодекс України : із змінами, внес. згідно із Законом № 1720–ІХ від 08.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
34. Чуйкова В. Ю. Умови та ознаки договору між співавторами в Україні // Вісн. Харків. наці. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. 2016. Вип. 22. С. 129–134.
35. Мах А. Eckstein. Combating academic integrity fraud towards a culture of integrity. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001330/133038e.pdf>.

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Під час вивчення **першого питання** слід звернути увагу на академічну доброчесність як засіб формування інтелектуального потенціалу української науки. Використання і публікація результатів наукової та навчальної роботи з дотриманням принципів академічної чесності є запорукою підвищення конкурентоспроможності українських ЗВО та їхніх випускників. Зверніть увагу на те, що, як відзначають дослідники, порядність у використанні інформації забезпечує свободу вибору науковцем свого наукового напрямку.

У конспекті відповіді на **друге питання** необхідно показати, що науковий працівник (а також здобувач під час проведення наукових досліджень) має повну свободу у виборі напрямку досліджень відповідно до своїх інтересів.

Зверніть увагу на Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», де перераховані основні свободи вченого:

1) обирати види, напрями і засоби наукової і науково-технічної діяльності відповідно до своїх інтересів, творчих можливостей та загальнолюдських цінностей;

2) об'єднуватися з іншими вченими в громадські організації, постійні або тимчасові наукові колективи для провадження спільної наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності;

3) брати участь у конкурсах на проведення наукових досліджень, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел відповідно до законодавства України;

4) здобувати визнання авторства на наукові і науково-технічні результати своєї діяльності;

5) публікувати результати своїх досліджень або оприлюднювати їх в інший спосіб у порядку, встановленому законодавством України;

6) брати участь у конкурсах на заміщення вакантних посад наукових і науково-педагогічних працівників;

7) отримувати, передавати та поширювати відкриту науково-технічну інформацію;

8) отримувати належні стимулювання та мотивацію до наукової і науково-технічної діяльності, орієнтовані на об'єктивну оцінку реалізації конкретних завдань за кінцевим результатом;

9) здобувати державне і громадське визнання шляхом присвоєння йому наукових ступенів, вчених звань, премій, почесних звань за внесок у розвиток науки, технологій, впровадження наукових, науково-технічних результатів у виробництво та за підготовку наукових кадрів.

Однак, свобода передбачає і відповідальність за дотримання високих етичних стандартів поведінки та накладає на вчених і здобувачів моральні та законодавчі обмеження, потребує саморегулювання під час роботи з текстами інших авторів. Також доречним буде показати, за допомогою яких засобів вчений може орієнтуватися у науковому доробку своїх колег під час визначення теми подальшої роботи, як визначити актуальність дослідження, оцінити перспективність роботи.

Під час підготовки до **третього питання** визначіть різновиди групової роботи над науковим проектом. Під час публікації результатів дослідження назвіть варіанти порядку розміщення співавторів. Наведіть приклади академічно не добросовісної поведінки під час роботи у групі над проектом та під час публікації (наприклад, «примарне авторство», роль спонсорів та грантодавців під час досліджень та публікації, зловживання під час розподілу авторського внеску тощо).

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

Семінар 4

НАУКОВЕ ТА НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ (2 год.)

План

1. Організація наукових досліджень Україні: академічна та університетська наука.
2. Кафедра: базовий структурний ЗВО з навчальної та наукової роботи.
3. Особистість наукового керівника у становленні молодого вченого.
4. Дотримання академічної доброчесності під час дистанційного навчання.

Ключові терміни і поняття: *Національна академія наук, заклад вищої освіти, кафедра, деканат, науково-педагогічний працівник, науковий ступінь, вчене звання, бакалавр, магістр, доктор філософії, кандидат наук, доктор наук, асистент, викладач, старший викладач, доцент, професор, завідувач кафедри, декан, проректор, ректор, наукова робота, облік часу роботи науково-педагогічного працівника, науковий керівник, молоді вчені, дистанційне навчання.*

Рекомендована література та джерела

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
3. Іванова К. А., Лантух А. П. Кафедра як креативний засіб реалізації завдань вищої школи // Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 9(1). С. 16–20.
4. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Дніпропетровськ : [Вид-во Маковецький], 2015. 191 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
6. Кудря Я. В. Професійний образ сучасного наукового керівника // Наука і освіта. 2013. № 6. С. 95–102.

7. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д. Дотримання академічної навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання // *Educological discourse*. 2020. № 4 (31). С. 143–162.
8. Наука в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/nauka-v-universitetah>.
9. Положення про Наукове товариство здобувачів освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради» від 19 вересня 2018 р. URL: <https://sites.google.com/view/nnc-hgpa/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%85-%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%82%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2>
10. Положення про Раду молодих учених Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради» від 16 грудня 2020 р. URL: <https://sites.google.com/view/nnc-hgpa/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%85-%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%82%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2>
11. Порядок присудження наукових ступенів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-%D0%BF#Text>.
12. Про авторське право і суміжні права : Закон України, із змінами, внес. згідно із Законом № 1965–IX від 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.
13. Про вищу освіту : Закон України, із змінами, внесеними згідно із Законом № 2145–VIII від 05.09.2017. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
14. Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 963, із змінами, внес. згідно з Постановою КМ № 1160 від 28.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF#Text>.
15. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України, із змінами, внес. згідно із Законом № 1962–IX від 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
16. Руднік Д. Г. Кафедра історико-філософського спрямування та зміст освіти в аграрному ЗВО // Збірник матеріалів Звітної наукової-практичної конференції

Луганського національного аграрного університету (м. Харків, 26 лют. 2020 р.). Харків, 2020. С. 175–177.

17. Руднік Д. Г. Місце кафедри соціально-гуманітарного профілю в освітньому просторі аграрного ЗВО // Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (2 берез. 2021 р.) Харків, 2021. С. 338–340.

18. Рябенко М. І. Органи управління закладом вищої освіти як суб'єкти профілактик порушень академічної доброчесності // Теорія і методика професійної освіти. 2020. Вип. 20, т. 2. С. 119–122.

19. Савицький М. В., Євсєєва Г. П., Бабенко В. А. Дотримання права інтелектуальної власності у ЗВО України як важливий чинник академічної доброчесності // Укр. журн. будівництва та архітектури. 2021. № 2. С. 138–147.

20. Світоглядні пріоритети гуманізації вищої освіти: монографія / авт.: О. П. Воробйова, М. В. Гриценко, В. І. Луговий та ін.; за ред. В. І. Лугового, Ж. В. Таланової. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2017. 229 с.

21. Фаст О. Ефективність наукового керівництва як чинник забезпечення якості докторської освіти: європейський контекст // Молодь і ринок. 2018. № 1(156). С. 42–46.

22. Фаст О. Л. Культура наукового керівництва як чинник забезпечення якості докторської освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах // 2016. Вип. 51 (104). С. 300–306.

23. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності : підруч. Київ : Знання, 2004. 312 с.

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Під час підготовки до **першого питання** визначте нормативні документи в Україні, які визначають принципи організації наукової діяльності в Україні. У чому полягає різниця між академічною та університетською наукою? Наведіть пріоритетні напрями наукових досліджень в Національній академії наук України та закладах вищої освіти. Наведіть структуру Національної та галузевих академій наук та закладів вищої освіти. Як відбувається відтворення наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні: аспірантура та докторантура в академічних установах та закладах вищої освіти. Розкрийте взаємозв'язок наукової та навчальної діяльності.

Друге питання присвячене висвітленню ролі кафедри в організації наукової та навчальної роботи у закладі вищої освіти. Охарактеризуйте вертикальну структуру закладу вищої освіти та кожен її ланку в організації науково-дослідної роботи: кафедра, факультет, проректор з

науково-педагогічної (наукової) роботи, Вчена рада, Науково-методична комісія, ректор тощо.

Науково-педагогічний працівник – провідна ланка в організації освіти та науки в закладі вищої освіти. Наукові ступені, вчені звання та посади викладачів кафедри. Наукова спеціалізація викладача кафедри. Як визначається науковий напрям роботи кафедри та окремих викладачів? Завідувач кафедри як провідний висококваліфікований організатор роботи кафедри. Індивідуальна та групова наукова робота кафедри зі здобувачами: підготовка публікацій, робіт на конкурси наукових робіт, наукові та навчальні екскурсії, гурткова робота тощо.

Дайте розширену характеристику комплексного підходу до планування та організації наукової роботи (за К. А. Івановою): 1. неперервна участь соціальних суб'єктів освітнього поля в науковій роботі; 2. тісний взаємозв'язок усіх форм науково-дослідної роботи; 3. спадкоємність у науковій діяльності щодо стадій і рівнів освітнього процесу; 4. послідовність вивчення і засвоєння методів і техніки виконання наукових досліджень; 5. послідовне збільшення складності й об'єму наукових робіт, які виконуються; 6. обов'язкова участь більшості освітніх суб'єктів у здійсненні комплексної системи наукової діяльності; 7. упровадження результатів науково-дослідної роботи; 8. система стимулювання активних учасників науково-дослідної роботи.

Третє питання пов'язане з практичною стороною науково-дослідної роботи. Охарактеризуйте наукового керівника як науково-педагогічного працівника: посада, науковий ступінь, вчене звання, наукова спеціалізація, публікаційна діяльність тощо. Як обрати наукового керівника? Як проявити свою зацікавленість у науково-дослідній роботі? Покажіть роль наукового керівника у процесах наукової соціалізації здобувача під час спільної роботи з науковим керівником. Назвіть різновиди професійних компетенцій, якими повинен володіти науковий керівник: компетенції у сфері консультивання, компетенції у сфері досліджень. Наведіть приклади раціонального використання часу наукового керівника та здобувача для проведення спільного дослідження, як це співвідноситься з вимогами до організації робочого часу викладача? Які вимоги висуваються до молодих учених в Україні, які можливості реалізації їхнього наукового потенціалу надає держава та наша академія?

Четверте питання присвячене організації дистанційного навчання. Розкрийте переваги та недоліки дистанційного навчання, зокрема, зверніть увагу на необхідність самостійного виконання завдань, роботу зі списками літератури, можливості та повноваження викладача перевіряти роботи на наявність порушень академічної доброчесності, наведіть приклади чесної та нечесної поведінки під час складання підсумкового контролю, інші випадки порушень.

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

Семінар 5
АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ: ПОНЯТТЯ, РІЗНОВИДИ,
ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ
(2 год.)

План

1. Поняття наукового стилю. Його різновиди.
2. Місце наукового стилю серед інших різновидів мови.
3. Сфера застосування, мета та особливості наукового стилю.
4. Мовні засоби наукового стилю.
5. Усне й письмова форми наукового стилю.

***Ключові терміни і поняття:** науковий стиль, функціональний стиль, літературна мова, нормативна мова, лексичні конструкції, логічна структура тексту, усне і письмове мовлення, жанрова специфіка наукового стилю, наукова творчість, мова наукових публікацій, структура тексту, стилістика наукового тексту.*

Рекомендована література та джерела

1. Академічна добросовісність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічне письмо : навч. посіб. / уклад.: С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко. Кривий Ріг, 2019. 131 с.
3. Болкотун З. А. Функціонування української мови в наукових періодичних виданнях // Наука України у світ. інформ. просторі. 2019. № 1. С. 115–121.
4. Данилюк Ю. М. Жанри наукового стилю: структура, лексика, синтаксис // Інтегровані комунікації. 2017. Вип. 3. С. 66–69.
5. Дудик П. С. Стилїстика української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 368 с.
6. Козубська І. Г. Жанрові категорії текстів наукового стилю (на матеріалі англійських монографій) // Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2016. Вип. 83. С. 149–155.

7. Козубська І. Мовні та позамовні співвідношення між мовленнєвим жанром «наукова монографія» та функціональним науковим стилем // Наук. зап. [Вінниц. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2015. Вип. 21. С. 256–262.
8. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
9. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. 2-е вид. Чернівці : Книги–ХХІ, 2006. 496 с.
10. Лавренюк В. Точність терміновживання в офіційно-діловому та науковому стилях мовлення // Актуал. проблеми держ. упр. 2016. Вип. 1. С. 111–118.
11. Лещенко Т. О. Стилiстична самобутнiсть i внормованiсть мовних засобiв наукового тексту як детермінанта якостi наукової статтi // Вісн. проблем біології і медицини. 2016. Вип. 1(2). С. 140–146.
12. Маслова А. Історичний аспект наукового стилю мовлення // Українознавчий альманах. 2012. Вип. 9. С. 152–154.
13. Покровська О. А., Гузенко В. В. Формування та становлення наукового стилю української мови // Екон. стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2010. Вип. 2. С. 621–627.
14. Селігей П. О. Сказати багато небагатьма словами (стислість як норма наукового стилю) // Мова і культура. 2015. Вип. 18, т. 4. С. 56–62.
15. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. Київ, 2008. 184 с.
16. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності : підруч. Київ : Знання, 2004. 312 с.
17. Шулінова Л. В. Жанрова диференціація наукового стилю сучасної української літературної мови // Актуал. проблеми укр. лінгвістики: теорія і практика. 2005. Вип. 11. С. 79–84.
18. Щербина С. М. Науковий стиль у системі стильової диференціації сучасних літературних мов // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов. 2017. Вип. 16. С. 261–268.
19. Løkse M., Solbergoumans M. Strengthening teacher qualifications to prevent student plagiarism – presentation of an online course and discussion of a strategy. In: Plagiarism across Europe and Beyond 2015. Conference Proceedings. June 10-12, 2015. Brno, Czech Republic. P. 31.
20. UiT: Plagiat Course in deterring student plagiarism. URL: <https://uit.mooc.no/courses/course-v1:UiT+Plagiat+Eng/about>.

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Під час підготовки до **першого та другого питань** дайте визначення наукового стилю, які наводяться у науковій літературі. Чим відрізняються терміни «стиль мови» та «функціональний стиль» мови? Які головні відмінності у трактуванні терміну? Далі доречно подати короткий історичний огляд становлення наукового стилю, зокрема його швидкий розвиток у період Нового часу, що пов'язується з бурхливим розвитком наукового емпіричного знання. Яку роль грає науково-технічний прогрес у становленні мовлення та наукового стилю зокрема? Як відбувається зміна суспільної свідомості, свідомості автора та читача з часів появи наукового стилю і до нашого часу? Визначте та розкрийте зміст функцій наукового стилю мови: епістемічна, комунікативна, перформативна, когнітивна, гносеологічна, доказова, діалогічна. Назвіть способи розвитку навичок написання наукового тексту. Такими способами можуть бути (В. Лавренюк):

а) робити повідомлення та вести бесіду українською мовою з навчальних, суспільно-політичних, наукових та культурно-побутових питань у межах програмної тематики;

б) читати оригінальну літературу за фахом та перекладати її;

в) писати реферати, наукові доповіді, анотації, статті, тези, рецензії, відгуки, робити усний та письмовий переклад тощо;

г) оволодіти нормами етики ділового спілкування (об'єктивно громадянин з вищою освітою у перспективі стає лідером, керівником різноманітних виробничих колективів, органів державної влади), нормами написання ділових паперів.

Третє питання присвячене визначенню жанрів наукового стилю. Назвіть їх та дайте коротку характеристику: дисертація, монографія, наукова стаття, матеріали конференцій, навчальний посібник та підручник. Особливості науково-популярного стилю. Сфера його застосування. Назвіть головні засади академічної доброчесності під час створення наукового тексту: цитування, розподіл авторського внеску, списки літератури, тощо.

Четверте питання передбачає ознайомлення з мовними засобами наукового стилю. Такими засобами є:

– стислість викладу;

– абстрактне значення вживаних термінів; специфічна термінологія, висока насиченість термінами; відмінність текстів за призначенням (академічний та для широкого загалу) – лексичний рівень стилю;

– послідовне розташування речень та суджень; словосполучення іменників; безособові речення; іменниковий присудок; логічність на рівні речення; нейтральне лексичне наповнення речень; прямий порядок слів;

складнопідрядні та складносурядні речення; причинно-наслідкові зв'язки у тексті – синтаксичний рівень стилю;

– чітка структурованість тексту: вступ, аналіз досліджень та публікацій з досліджуваного питання, викладення результатів власних досліджень, висновки та зазначення перспектив подальшого дослідження. Назвіть, за можливості, інші варіанти структурування тексту.

П'яте питання передбачає з'ясування відмінностей між письмовою та усною формами наукового стилю. «Писемне наукове мовлення представлене тим, що було надрукованим, записаним від руки і стосувалося найрізноманітніших істинних або й достовірних знань людини про себе, про інших, про всю природу, всесвіт. Найзначніші набутки наукового пізнання людиною дійсності викладено в енциклопедіях, монографіях, підручниках і посібниках, інших наукових працях.

Усною формою наукового стилю охоплене те, що, що будучи науково істинним, реалізується в усно виголошуваних доповідях, виступах, лекціях тощо. Наприклад, журнальна наукова стаття як витвір особливої писемної творчості належить до писемної форми наукового стилю. Ця ж стаття, будучи прочитаною вголос, становитиме один із набутків і витворів усної форми наукового стилю. Відмінності між формами наукового стилю несуттєві з погляду лексичного і граматичного, але різні за способом його вияву: писемне наукове мовлення матеріально реалізується в друкованих чи написаних від руки знаках, літерах, розділових знаках, а усне наукове мовлення втілюється у вимовлюваних елементах мови, в інтонації», – П. С. Дудик.

Зверніть увагу на способи підготовки письмового наукового тексту до його виголошення перед аудиторією: лексико-граматичні та технічні перетворення. Як розрахувати час, необхідний для успішного викладення друкованого тексту: розмір шрифту, інтервал, обсяг, абзацні відступи тощо. Додаткового зверніть увагу на поведінку оратора, яка має сприяти ефективному засвоєнню інформації аудиторією.

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

Семінар 6
ПУБЛІКАЦІЙНА ЕТИКА
(4 год.)

Частина 1. Видання та публікаційна діяльність (2 год.)

План

1. Види наукових публікацій: тези, матеріали конференцій, стаття, дисертація, монографія.
2. Порядок подання наукових праць до публікації. Сторони публікаційного процесу: автор, рецензент, редактор (редакційна колегія), читач.
3. Конфлікт інтересів під час публікації результатів дослідження.
4. Список фахових журналів України: принципи формування та вимоги до журналів. «Хижацькі журнали» як загроза академічній доброчесності та порушення публікаційної етики.
5. Якісні показники рейтингових журналів. Наукометрія як засіб вимірювання якості наукових досліджень.

***Ключові терміни і поняття:** тези доповіді, наукова доповідь, наукова стаття, моделі доступу до наукових публікацій, політика відкритого доступу, дисертація, монографії, навчальні посібники, підручники, публікаційна етика, публікаційна активність, публікаційний процес, автор, редактор, редакційна колегія, сліпе рецензування, читачі, споживачі наукової продукції, конфлікти інтересів, фахові видання, категорії фахових видань України, «хижацькі» журнали, наукова репутація, наукометрія, наукометричні показники авторів та видань, наукометричні бази даних, авторитетні джерела, якість результатів наукових досліджень, цитованість публікацій, індекс цитування, індекс Хірша.*

Рекомендована література та джерела

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічне письмо : навч. посіб. / уклад.: С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко. Кривий Ріг, 2019. 131 с.
3. Бистрова Ю. В., Завирог І. П. Імпакт-фактор к наукометричний індикатор значимості наукового журналу // Право та інноваційне суспільство. 2017. № 1 (8). С. 78–86.

4. Бібліометрія: Лейденський маніфест для наукометрії // Філософська думка. 2017. № 6. С. 93–98.
5. Бублик С. Г. Тематичне ядро публікацій дослідника: наукометричний підхід // Наука та наукознавство. 2019. № 7 (106). С. 52–67.
6. Вакаренко О. Г. Наукометричні бази даних: від системи отримання інформації до інструменту оцінювання наукових досліджень // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 9–14.
7. Данилюк Ю. М. Жанри наукового стилю: структура, лексика, синтаксис // Інтегровані комунікації. 2017. Вип. 3. С. 66–69.
8. Діденко Ю. В. Ініціатива Євросоюзу щодо відкритого доступу до наукових публікацій і доцільність її підтримки в НАН України // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 20–24.
9. Дубас Т. Представлення наукових видань у міжнародних наукометричних базах: видавничі стандарти // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. 2019. Вип. 52. С. 339–349.
10. Дубровіна Л., Лобузін К. Створення національної системи наукометричної інформації та Українського національного індексу цитування: перспективи консолідації ресурсів // Бібліотечний вісник. 2019. № 6 (254). С. 3–9.
11. Дудик П. С. Стилїстика української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 368 с.
12. Жабін А. Україна у наукометричних системах “Scopus” та “Web of Science” // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. 2019. Вип. 51. С. 336–357.
13. Капіца Ю. М. Видавничий процес і авторське право // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 59–72.
14. Карпїцький М. М. Принципи, за якими пишуть оригінальну наукову статтю // Аграрна галузь сучасної України: проблеми та перспективи розвитку : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 14 трав. 2021 р. / Луган. нац. аграр. ун-т [та ін.]. Слов'янськ, 2021. С. 459–463.
15. Козубська І. Г. Жанрові категорії текстів наукового стилю (на матеріалі англійських монографій) // Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2016. Вип. 83. С. 149–155.
16. Козубська І. Мовні та позамовні співвідношення між мовленнєвим жанром «наукова монографія» та функціональним науковим стилем // Наук. зап. [Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2015. Вип. 21. С. 256–262.
17. Копанєва В. Дуалізм наукометрії // Вісн. Книжкової палати. 2019. № 5. С. 20–23.
18. Костенко Л., Жабін О. Суспільні функції наукометрії // Бібліотечний вісник. 2020. № 6 (260). С. 59–61.

19. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
20. Мриголд О. І., Назарович С. А. Наукометрія та управління науковою діяльністю: вкотре про світове та українське // Вісн. НАН України. 2019. № 9. С. 81–94.
21. Наукові фахові видання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovi-vidannya>.
22. Пасмор Н. П., Завирог І. П. Імпакт-фактор як наукометричний індикатор значимості наукового журналу // Вісн. ОНУ. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. 2017. Т. 22, вип. 2. С. 325–337.
23. Пацек П. Використання наукометричних баз та їх інструментарію у наукових дослідженнях // Зб. наук. пр. Харків. нац. ун-тц Повітряних Сил. 2019. Вип. 3 (61). С. 122–128.
24. Петров В., Крючин А., Лобузін К., Гарагуля С. та ін. Технологія формування реферативної бази даних «Україніка наукова»: наукометричний потенціал // Бібліотечний вісн. 2020. № 6. С. 7–14.
25. Попов М., Комаровський І., Яценко В., Комаровський В. Застосування сервісів наукометричних баз для самооцінювання науковця // Актуал. проблеми держ. управління. 2021. № 2 (83). С. 39–45.
26. Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій : Наказ М-ва освіти і науки України № 40 від 12.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>.
27. Радченко А. І. Науковий журнал як комплексна система // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 26–35.
28. Радченко А. І. Нові вимоги до наукових фахових видань – крок у широкий світ? // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 91–98.
29. Смертенко П. С., Солнцев В. С. Сучасний світ та інформаційний простір: роль наукового журналу // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 28–36.
30. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. Київ, 2008. 184 с.
31. Тихонкова О. І. Рецензування – наріжний камінь наукової комунікації. Можливості Publons для науковця, журналу, адміністратора // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2019. Вип. 16. С. 85–93.
32. Тихонкова О. І. Стратегія розвитку наукового видання // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 16–27.
33. Тихонкова І. О. Відбір видань до Web of Sciece Core Collection: еволюція критеріїв // Наука України у світ. інформ. просторі. 2020. Вип 17. С. 14–30.

34. Шахбазян К. С. Вимоги щодо охорони авторського права для розміщення у бібліографічних та реферативних базах даних Scopus, Web of Science, Index Copernicus International тощо // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 46–52.
35. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності : підруч. Київ : Знання, 2004. 312 с.
36. Якимчук А. І. Щодо проблеми використання в Україні наукометричних показників: на прикладі аналізу публікаційної активності окремого науковця // Вісн. НАН України. 2020. № 9. С. 66–77.
37. Яцків Т. М., Данілова А. Д. Надання цифрових ідентифікаторів doi як один із заходів покращення видимості наукового журналу // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2018. Вип. 15. С. 55–65.
38. Beall's List of Potential Predatory Journals and Publishers. URL: <https://beallslist.net/>.

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Перше питання присвячене ознайомленню з видами наукових публікацій. Дайте характеристику кожному виду публікацій відповідно до їх обсягу, функціонального призначення, способу опублікування. Розкрийте особливості політики відкритого доступу до наукових публікацій. Де можна ознайомитися з дисертаціями на здобуття наукового ступеня, матеріалами конференцій та науковими статтями? Яку роль у цьому відіграють Національна бібліотека імені Володимира Вернадського, Національний репозитарій наукових текстів, інституційні репозитарії? Що ви знаєте про репозитарій нашої академії? Зверніть увагу, що з видами публікацій ви вже зустрічалися під час вивчення особливостей наукового стилю мови у попередньому семінарі. Матеріал цього питання є логічним продовженням вивчення способу представлення результатів наукового дослідження.

Друге питання присвячене підготовці до подання найбільш поширених публікацій до редакційної колегії: наукова стаття та матеріали конференцій. Зверніть увагу на те, що публікаційний процес завжди має кілька учасників з чітко визначеними ролями та завданнями. Значну роль відіграє аудиторія, для якої призначена наукова стаття. Вона має мати вигляд не тільки своєрідного звіту про наукову діяльність та відповідати формальним кількісним показникам, але і мати якісні показники (за М. Карпіцьким): новизна (ступінь новизни може бути різним в залежності від виду та призначення статті (назвіть ці види)), адресність (мета статті – прояснити думку автора для цілком конкретних людей, стаття не повинна містити того, що ускладнює розуміння і відвертає читача або є зайвим і нецікавим для нього), принцип економії

(вираження думки максимально коротко і просто), принцип контекстуальності (проблема, зазначена у статті, повинна мати контекст, задається цілісним поглядом на порядок речей, всередині якого розглянута проблема займає своє особливе місце), сюжет (стаття – не просто перерахунок фактів, а матеріал, який має містити хід думок автора), структурність (думка має бути розкладена на елементи, які розташовані у логічній послідовності), стиль (стаття має відповідати динаміці читача; вона повинна бути милозвучною для усного відтворення, виключати будь-які нестикування, що ускладнюють сприйняття).

Окремо проаналізуйте вимоги до публікацій наукових статей у 2–3 виданнях України та наведіть формальні вимоги до структури статті – порядок розміщення елементів, які з них є обов’язкові, а які факультативні?

Надалі охарактеризуйте учасників публікаційного процесу та їхні завдання: автор, коректор, редактор, редакційна колегія, рецензент, засновник видання, спонсор публікації та спонсор журналу, видавець, читач. Визначте та охарактеризуйте етапи проходження статті від моменту подачі до журналу та виходу публікації, наприклад, за І. Тихонковою: подання роботи, оцінка відповідності, призначення рецензентів, рецензування, доопрацювання статті, повторне рецензування, затвердження журналу до друку, до поліграфічна підготовка, випуск журналу, розповсюдження. На останньому етапі зверніть увагу на платну та безоплатну моделі розповсюдження журналів, назвіть їх особливості для автора, читача та наукових і освітніх установ.

Під час підготовки відповіді на **третє питання** зверніть увагу на конфлікти інтересів на рівні:

– редактор-рецензент (рецензент має повідомити редактора про будь-які конфлікти інтересів, які виникають під час розгляду рукопису – рецензента просять перевірити статтю колеги, студента, випускника, радника, або людини, з якою рецензент пов’язаний, стаття конкурента у рамках виконання грантових проєктів);

– автор-редактор (редактор має право на запит додаткових матеріалів, якщо вони необхідні для вирішення питань етики під час проведення досліджень, запит згоди на публікацію від усіх співавторів та керівників проєкту, зазначених у статті тощо, автор та редактори мають бути відповідальними щодо недопущення порушень прав інтелектуальної власності). Назвіть інші можливі випадки конфлікту інтересів під час подання статті до розгляду.

Наступне, **четверте питання**, пов’язане зі фаховими виданнями України. Надайте визначення «фахове видання», які вимоги до нього висуваються? Назвіть категорії фахових видань в Україні та порядок присвоєння категорій. Яке значення для науковця та викладача має публікація у фаховому виданні? Де розміщується список фахових видань та періодичність його оновлення? Назвіть відмінності між періодичними та продовжуваними виданнями.

Розгляньте оновлений список видань та віднайдіть 10 видань з історичних спеціальностей, ознайомтеся з сайтами цих видань та заповніть таблицю:

Видання з історичних наук

№ з/п	Назва видання	Засновник/ видавець	Спеціальність/ тематичне спрямування	Періодичність виходу	Періодичне/ подовжуване	Сайт	Публікація платна/безоплатна
1							
2							

Друга частина видання присвячена явищу «хижацьких видань». Дайте визначення поняття, назвіть ознаки хижацького видання: спеціалізація, склад редколегії, засновник та відповідальна організація, фінансування видання, політика оприлюднення. Наведіть приклади «хижацьких видань» – журнали або матеріали конференцій. Що таке «список Білла»? Принципи формування та періодичність оновлення. Яку загрозу несуть публікації у таких виданнях для авторитету науковця, чи виконують вони своє призначення як засобу ознайомлення суспільства з результатами наукових досліджень.

П'яте питання присвячене проблемі визначення рейтингу наукового видання. Які інструменти допомагають обрати журнал для публікації результатів дослідження? Яким критеріям він повинен відповідати? Назвіть способи пошуку публікацій з вашої тематики (каталог Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського, наукометричні та бібліографічні бази даних – Google Scholar, Web of Science, Scopus, Index Copernicus тощо). Як співвідносяться поняття «цитованість», «імпаکت-фактор», «квартиль». Як наукометричні показники науковця впливають на формування рейтингових показників журналу? Назвіть критерії включення та виключення наукових журналів до наукометричних баз даних Scopus, Web of Science. Назвіть українські журнали з історичних наук у названих базах, періодичність оновлення списків журналів у базах даних. Як отримати в Україні доступ до названих наукометричних баз даних.

Назвіть платформи та способи визначення рівня цитованості науковця. Наведіть переваги та недоліки наукометричних показників для вимірювання впливовості результатів наукових досліджень. Чому для видань з суспільних та гуманітарних наук (категорія англійською мовою Art and Humanities) не

розраховують імпаکت-фактор? Дайте визначення та розкрийте функції наукометричного показника «індекс Хірша».

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

Частина 2. Бібліографічні посилання. Цитування (2 год.)

План

1. Цитування у наукових творах. Правила цитування.
2. Правила оформлення списків використаної літератури, бібліографічних посилань згідно національних стандартів.
3. Міжнародні стилі оформлення бібліографічних посилань.
4. Робота з бібліотечними каталогами, укладання бібліографії наукової роботи.

***Ключові терміни і поняття:** цитування, дослівне цитування, перифразування, посилання, список використаної літератури та джерел, бібліотечний каталог, бібліографічна картка, бібліографія, державні стандарти оформлення бібліографічних посилань.*

Рекомендована література та джерела

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колектив. моногр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, О. І. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
3. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, 2016. 20 с.
4. Еко У. Як написати дипломну роботу. Гуманітарні науки. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 224 с.
5. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методолія наукових досліджень : навч. посіб. Дніпропетровськ : [Вид-во Маковецький], 2015. 191 с.
6. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
7. Кудінов І. О. Основи наукового цитування // Наук.-техн. б-ка НТУ «ХП». URL: <http://library.kpi.kharkov.ua/uk/node/18570>.

8. Левченко Ю. І. Apa style – запитання без відповідей // Бібліотечний Меркурій. 2020. Вип. 2. С. 138–147.
9. Оновлені вимоги щодо оформлення бібліографічних посилань // Народна творчість та етнологія. 2018. № 3. С. 113–119.
10. Основні вимоги до оформлення літератури за новими стандартами : метод. рек. / Волин. ін-т післядиплом. пед. освіти ; [уклад.: Гребенюк М. П., Шевчук Г. З.]. Луцьк, 2019. 60 с.
11. Оформлення бібліографічного опису // Ін-т археології НАН України. URL: <https://iananu.org.ua/vidannya/oformlennya-posilan>.
12. Оформлення пристатейного списку посилань (References) за стандартом Harvard // Управляющие системы и машины. 2018. № 5. С. 93–96.
13. Самойлова С. Правила цитування та оформлення посилань на роботи інших авторів : [презентація]. URL: https://drive.google.com/file/d/1h03knKcLk1BFxXobSB3_8izYsyNrMk9G/view.
14. Світоглядні пріоритети гуманізації вищої освіти: монографія / авт.: О. П. Воробйова, М. В. Гриценко, В. І. Луговий та ін. ; за ред. В. І. Лугового, Ж. В. Таланової. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2017. 229 с.
15. Чернищенко Н. Бібліографічні менеджери : [відеолекція]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1MJebVc4nQJonUWlvf73E4vZ5cjYmoWPN/view>.
16. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності : підруч. Київ : Знання, 2004. 312 с.

Методичні настанови щодо підготовки до заняття

Перше питання передбачає ознайомлення з правилами оформлення цитат наукових творів. Охарактеризуйте різні способи цитування наукового доробку дослідників, на яких ви спираєтеся:

- пряме цитування;
- цитування за вторинними джерелами;
- цитування джерел та літератури іноземними мовами;
- самоцитування;
- цитування особистої бесіди;
- цитування творів художньої літератури;
- цитування віршів;
- зміна тексту, коментарі та скорочення в цитатах.

Наведіть приклади кожного цитування.

У відповіді на **друге питання** наведіть приклади оформлення бібліографічних послань за національними стандартами. Для цього ознайомтеся з державними стандартами оформлення посилань, зокрема ДСТУ 8302:2015.

Практичне завдання: складіть список літератури (не більше 10 назв) з теми «Академічна доброчесність», де будуть представлені такі види публікацій: стаття, матеріали конференції, нормативні документи, монографія, навчальний посібник.

Конспект відповіді на **третє питання** має містити аналіз міжнародних стилів оформлення списків використаної літератури. Назвіть ці стилі. До кожного стилю складіть список (не більше 5 назв) з теми вашого дослідження з історії.

У відповіді на **четверте питання** покажіть методику роботи з каталогами наукових бібліотек (карткові та електронні). Ознайомтеся з каталогами бібліотеки нашої академії та складіть список наявної літератури з дисципліни «Нова та новітня історія Європи та Америки» (не менше 10 назв).

Форма подання результатів роботи: конспект семінарського заняття зі стислим словником основних понять, презентації.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ЗАЛІКУ

1. Основні принципи академічної доброчесності у США та країнах Європи.
2. Основи академічної доброчесності у законодавстві України.
3. Фактори, які зумовлюють прояв академічної недоброчесності під час навчальної та наукової діяльності.
4. Види плагіату та практики його недопускання:
5. Дослівне запозичення без оформлення цитування.
6. Використання інформації з джерела без посилання.
7. Виконання робіт на замовлення.
8. Значення академічної культури в університеті.
9. Поняття корпоративної етики.
10. Основні правила використання інформаційних технологій під час навчання та складання іспитів та екзаменів.
11. Самоплагіат.
12. Відповідальність за порушення академічної доброчесності: юридична та академічна.
13. Кодекси честі науково-педагогічного працівника та здобувача освіти.
14. Види наукових публікацій: тези, матеріали конференцій, стаття, дисертація, монографія.
15. Політика закритого і відкритого доступу до наукових публікацій.
16. Порядок подання наукових праць до публікації.
17. Сторони публікаційного процесу: автор, рецензент, редактор (редакційна колегія), читач.
18. Конфлікт інтересів під час наукових досліджень та публікації результатів дослідження.
19. Список фахових журналів України: принципи формування та вимоги до журналів. «Хижацькі журнали» як загроза академічній доброчесності та порушення публікаційної етики.
20. Якісні показники рейтингових журналів.
21. Стили цитування джерел інформації у наукових творах.
22. Бібліографічний пошук: авторитетні та неавторитетні джерела, псевдожурнали, псевдовидавництва.
23. Наукометрика як засіб вимірювання якості наукових досліджень.
24. Списування як різновид академічної недоброчесності.
25. Суспільні та психологічні наслідки порушення академічної доброчесності під час здобуття вищої освіти.

- 26.Інтелектуальна власність та її захист під час освітньої та наукової діяльності.
- 27.Можливості і правила використання інтелектуальної власності.
- 28.Концепція «суспільства відкритого доступу».
- 29.Види і способи порушення авторського права.
- 30.Доброчесність викладача і студента як запорука якісної вищої освіти.
- 31.Нерозривність принципів академічної свободи, відповідальності, прав і обов'язків учасників освітнього процесу.
- 32.Програмне забезпечення для перевірки текстів на оригінальність.
- 33.Науковий стиль серед інших стилів мови.
- 34.Підстили наукового стилю.
- 35.Усна і письмова форми наукового стилю.
- 36.Термінологія в науковому стилі.
- 37.Кар'єрне зростання науковця.
- 38.Культура комунікації у науковому середовищі.

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Курс успішно завершено. Вивчення дисципліни мало на меті дати здобувачам освіти базові знання про основи та етапи становлення у світі та України принципів академічної доброчесності під час наукової та навчальної роботи, поглибити знання з правових аспектів захисту особистих майнових та немайнових прав науковців, показати шляхи підвищення суспільної довіри до результатів освітньої та наукової діяльності, сформувані етичний кодекс поведінки майбутнього вченого.

Ознайомлення здобувача з основоположними принципами академічної доброчесної поведінки під час навчання та наукової творчості сформулювало такі знання та уміння:

- основні прояви академічної недоброчесності, які підривають суспільну довіру до результатів наукової та навчальної діяльності;
- інструменти та методологію виявлення випадків порушення академічної доброчесності під час наукової та навчальної діяльності;
- стратегію етичної поведінки вченого;
- принципи та правила написання наукових творів та застосування наукового апарату;
- працювати з літературою та джерелами під час написання наукового твору;
- оформлювати бібліографічні посилання та цитування;
- визначати ступінь дотримання принципів академічної доброчесності видавцями наукової продукції.

Сподіваємося, що інформаційне наповнення курсу виконало своє призначення – набуті компетенції та міжпредметні зв'язки допоможуть вам активно та, насамперед, чесно робити свій внесок у розвиток академічної спільноти та активно боротися проти проявів нечесної поведінки.

Навчальне видання

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Методичні настанови щодо підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів спеціальності 032 Історія та археологія освітнього рівня бакалавр

Укладачі:

РУДНІК Денис Геннадійович

СВИСТУН Геннадій Євгенович

КВІТКОВСЬКИЙ Віктор Ігорович

Комп'ютерний набір *Д. Г. Руднік*

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (протокол № 1 від 14.09.2022 р.).